

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. — Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Хом'як Іван Миколайович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 31.01.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

показники по шкалам опитувальника само відношення, у 18-ти – нами діагностований екстернальний локус контролю і у 6-ти - інтернальний. Реалії життя вимагають практичного втілення теоретичних узагальнень, тому досвід використання опитувальників самовідношення і РСК у нашому дослідженні став доказом доцільності і необхідності такого інструментарію для діагностики внутрішньоособистісного конфлікту, а також властивого даній особистості типу локусу контролю.

Теоретико-емпіричне дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність врахування психологом служби зайнятості в своїй практичній діяльності такого важливого компоненту особистості як самосвідомість. Це допоможе своєчасно фіксувати наявність внутрішньоособистісного конфлікту у тимчасово працевлаштованого і, визначивши властивий йому тип локусу контролю, діагностувати наявну у безробітного суб'єктивну стратегію його подолання. Маючи вказану інформацію, практичний психолог зможе надати більш ефективну допомогу відвідувачу служби зайнятості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажин Е.Ф., Галынкина Е.А., Эткінд А.М. Метод исследования уровня субъективного контроля. //Психол. журнал. – 1984. – №3. – С. 152-162.
2. Василюк Ф.Е., Психология переживания: Анализ преодоления критических ситуаций. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 200 с.
3. Джемс У. Психология. – М.: Педагогика, 1991. – 369 с.
4. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования. – М.: Прогресс, 1970. – 287 с.
5. Общая психодиагностика./ Под ред. А.А.Бодалёва, В.В.Столина. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 304 с.
6. Орлов Ю.М. Самопознание и самовоспитание характера. – М.: Высшая школа, 1989. – 60 с.
7. Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. Основы практической психологии, – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
8. Селье Г. Стресс без дистресса. – М.: Прогресс, 1982. – 124 с.
9. Фридман Л.М., Кулагин И.Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 287с.
10. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – С. –Пб.: Питер, 1998. – 608 с.
11. Хорни К. Ваши внутренние конфликты – С. –Пб.: Питер, 1997. – 238 с.

Одержано редакцією 26.12.2002

УДК: 37. 159. 922. 7: 808. 53: 811

Н.О. МИХАЛЬЧУК

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДИСКУСІЙ В МЕЖАХ МІКРОГРУП НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Останніми роками в психолого-педагогічній літературі досить часто піднімаються питання організації навчальної діяльності школярів за такий спосіб, щоб учні не просто оволодівали певними знаннями, вміннями та навичками, але й могли використовувати їх в подальшому житті як в професійній, так і в соціальній сферах. Тому проведення уроків іноземної мови з використанням нових, нетрадиційних методів та форм роботи набуває особливої актуальності.

Відомо, що у процесі навчальної діяльності учень оволодіває знаннями, що вже досягнуті людством. Окрім цього навчально-виховний процес спрямований на розвиток здібностей школярів, їх уваги, мислення, пам'яті та інших вищих психічних функцій. Але перш ніж стати внутрішньою, вища психічна функція є передусім зовнішньою, соціальною. “Функції, – як зазначає Л.С.Виготський, – спочатку складаються в колективі у вигляді відношень дітей, потім стають психічними функціями особистості” [2,119]. Л.С.Виготський вважає, що “кожна психічна функція ...з'являється на сцені двічі: спочатку як функція соціально-психологічного пристосування, як форма взаємодії і співробітництва між людьми...потім - як форма індивідуального пристосування, як функція психології особистості” [2,450].

Але діалогічний підхід стосується тих речей та явищ, яких ще може і не бути, не існувати. Новий, сучасний погляд на природу діалогу враховує те, що у процесі навчання учні оволодівають не тільки вже набутими знаннями, а і занурюються в процес пізнання, процес пошуків істини - і це є не менш важливим фактором їх формування як особистості. Як правило, процес навчання виходить з того, що лише під час спільної діяльності на уроках створюються найсприятливіші можливості для інтеріоризації знань, розумового і взагалі психічного розвитку кожного учня зокрема. Тому завданням нашої статті є обґрунтування такого проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови, що найбільшою мірою сприяє формуванню підростаючої особистості школяра.

Природа групових дискусій на уроках має не тільки психологічне, але й соціальне обґрунтування. Думка людини за своєю природою соціальна, вона розвивається в умовах взаємодії з іншими членами колективу. Дослідження Л.С.Виготського показали, що якщо діяльність дитини перенести в ситуації, які виключають ілюзію розуміння її іншими дітьми, або, іншими словами,

колективний монолог чи вокалізацію, то коефіцієнт егоцентричного мовлення дитини зменшується до нуля. Таким чином, поза соціальним мовленням егоцентричне мовлення не може функціонувати. Зважаючи на це, на окремих етапах уроку учням повинна бути надана можливість проводити дискусію, радитися, обмінюватися думками, виправляти, доповнювати та оцінювати один одного.

Необхідність організації дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови диктується і самою специфікою пізнання, адже учень навчається тому, що він не вміє робити самостійно, але це виявляється для нього доступним в процесі спільної діяльності з товаришами і під керівництвом вчителя.

Таким чином, природною потребою школярів, психологічно, соціально та дидактично обґрунтованою, є встановлення між ними співробітництва в процесі проведення групових дискусій в навчальному процесі. Необхідно підкреслити, що ефективність дискусій в межах мікрогруп значною мірою визначається рівнем активності мислення школярів, що в свою чергу залежатиме від декількох умов:

- чи отримують учні знання готовими, тобто вчитель повністю пояснює нову тему (але не переказує певну розмовну тему, супроводжуючи переказ єдиним “правильним” поясненням та оцінюванням матеріалу, що іноді трапляється в педагогічній практиці вчителів);
- чи прагне вчитель включити в процес вивчення нового матеріалу самих учнів (можливо, шляхом навідних питань);
- чи вивчення нового матеріалу здійснюється в процесі самостійної пошукової діяльності учнів, які, опинившись перед проблемною ситуацією, самі шукають із неї вихід, розв’язуючи таким чином пізнавальну задачу.

Для засвоєння навчального матеріалу необхідні всі названі вище шляхи. Але учні повинні засвоювати не тільки систему знань, умінь, навичок, а й досвід творчої діяльності. Тому необхідно включати школярів у процес розв’язування проблемних задач, які забезпечували б творче застосування засвоєних знань і умінь та розвиток особистості учня.

Спроба синтезу різних підходів, спрямованих на забезпечення розвивального характеру навчання, запропонована А.В.Фурманом [4]. Основний шлях включення учнів у творчу навчальну працю, вважає А.В.Фурман, проходить через застосування проблемних ситуацій, причому зростаючої трудности, масштабності й діалогічності. Це водночас і реальний спосіб оптимізації навчально-виховного процесу в комплексі його основних функцій - освітньої, розвивальної, виховальної, які нероздільно поєднуються між собою.

За А.В.Фурманом, навчальні проблемні ситуації оптимізують розвиток розумових здібностей особистості учня тільки тоді, якщо їх проектування і реалізація відповідає таким вимогам:

- проблемні ситуації базуються на системі джерел проблемності пізнавального процесу учня (суб’єктивно-особистісна невизначеність, інтелектуальна трудність, пізнавально-смілова суперечність), яка усвідомлюється вчителем у кожний момент навчання, логічно впливає із змісту освіти й відповідає закономірностям розвитку творчого мислення школярів;
- змістовний бік проблемних ситуацій з навчальної теми охоплює всю наявну структуру наукових знань (теорії, ідеї, закони, поняття, уявлення, факти) в їх взаємозв’язку і взаємозалежності й комплексно реалізує навчально-виховні цілі предмета;
- кожний структурний компонент шкільних знань, характеризуючись певним ступенем новизни й узагальненості, виступає як невідоме проблемної ситуації й водночас включає відомі елементи, що логічно пов’язані між собою в межах єдиної системи знань, а отже, створює сприятливі можливості для виникнення проблемогенних ситуацій;
- функціонування будь-якої внутрішньої проблемної ситуації характеризується психологічною повноцінністю, тобто включає чотири етапи прояву навчальної проблемності - виникнення, становлення, розв’язування і зняття, центральною ланкою яких є творчі процеси мислення учня;
- кожна наступна проблемна ситуація, відзначаючись масштабністю і гнучкістю, спричинює також зростання рівня функціонування основних форм проблемності - проблеми, задачі, запитання, забезпечує їх формування і зняття в діалектичній єдності і взаємодоповненні;
- діалогічна природа пошукової пізнавальної активності учня дає змогу вчителю успішно керувати функціонуванням навчальних проблемних ситуацій й, зокрема, своєчасно забезпечувати домінування окремих форм проблемності у навчанні та рівнів продуктивної діяльності школярів на конкретних етапах розвитку навчальної проблемної ситуації, що істотно прискорює процес їхнього розумового виховання.

Отже, проблемна ситуація - системоутворюючий, обов’язковий компонент навчального пізнання. Основне призначення її - породження продуктивних творчих процесів мислення учня, стимулювання його інтелектуального й особистісного розвитку.

Американський педагог У.Глассер [3] вирішує проблеми виховання та освіти шляхом створення демократичної “школи творчості”. В сучасній школі, вважає У.Глассер, педагоги повинні вчитися гнучкості, нестандартності мислення, переборенню його ригідності. Тому найбільш цінними для вчителів повинні бути почуття нового, відмова від консерватизму. Школа повинна стати місцем, де діти

можуть відкрито висловлювати свої думки, засновані на їх життєвому досвіді та спостереженнях. Цікавість зі сторони школи до їх світу повинна приносити їм почуття задоволення.

Особливу увагу У.Глассер приділяє такій формі роботи на уроках, як дискусія. “Безперечно одне: дискусії - сильна та дійова підойма, що може змінити поведінку цілої групи дітей, відсутність покарання ... дає можливість мати захоплюючий діалог та приводить до більш радісних та відкритих взаємовідносин між дітьми та вчителем” [3,127].

Ми провели пілотажний експеримент залежності емоційного стану учнів 5-В класу ЗОШ № 23 м.Рівного на уроках іноземної мови від особливостей організації навчальної роботи школярів ,форми проведення уроків тощо (див. таблицю 1).

Результати, відображені в таблиці 1, показують, що такі форми роботи на уроках іноземної мови, як бесіда, дискусія, диспут приносять школярам задоволення від роботи, піднімають самооцінку учнів, “пробуджують” думку, зацікавлюють школярів, тому навчання іноземної мови в школі стає цікавим та творчим процесом для дітей.

Виходячи з теоретичного аналізу матеріалу та враховуючи результати пілотажного експерименту, можна виділити такі етапи організації дискусії як одного з видів спільної діяльності школярів: а) мотиваційний етап - постановка мети, визначення завдань, їх аргументація; б) змістовний етап - планування, підготовка та проведення дискусії; в) оцінювально-коректувальний етап - аналіз результатів діяльності та прогнозування їх використання в подальшому.

Таким чином, ефективність дискусії на уроках іноземної мови як одного з видів спільної діяльності школярів буде залежати від реалізації основних принципів навчального процесу, тобто від тих вимог, що визначають мету, зміст, методи та організацію процесу.

Таблиця 1.

Кольорограма емоційного стану школярів 5-В класу зош №23 на заняттях з іноземної мови

Ініціали та ім'я учня	УРОКИ								
	урок-лекція	урок закріплення нового матеріалу	урок перевірки знань та вмінь школярів	урок вивчення нового матеріалу	урок із дискусією в межах класу	урок закріплення знань, вмінь, навичок	урок-бесіда	урок із застосуванням групових дискусій	урок - диспут
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. А. Ольга	***	***	###	***	***	***	***	***	***
2. А. Юрій			###		***	***	***	***	***
3. А. Надія		***	###	***	***		***	***	***
4. А. Олена	***			***	***		***	***	***
5. Б. Сергій	###	***			***	***	***	***	***
6. Б. Олексій			###		***		***	***	***
7. В. Євген	###	###	###		***	***	***	***	***
8. Г. Наталія		***		***	***		***	***	***
9. Г. Ганна	***	***	***	***	***	***	***	***	***
10. Д. Тетяна	***	***	***	***	***	***	***	***	***
11. Е. Олексій			###		***	***	***	***	***
12. К. Микола		###	###		***		***	***	***
13. К. Ірина	***			***	***	***	***	***	***
14. К. Степан	***	***	***	***	***	***	***	***	***
15. М. Вікторія	***			***	***	***	***	***	***
16. М. Олег			###		***	***	***	***	***
17. П. Лариса		***		***	***	***	***	***	***

Умовні позначення: ### – роздратування, відроза;
 *** – задоволення, зацікавленість;
 ||| – байдужість

Навчальний діалог в процесі дискусії на уроках іноземної мови – це своєрідна форма спілкування. Його специфіка визначається цілями учасників діалогу, умовами та обставинами їхньої взаємодії. Дискусія створює природні, невимушені умови для розгортання діалогу. При цьому учень чітко усвідомлює повноцінність власної діяльності, відчуває себе суб'єктом своїх дій, здійснює діяльність із значним розмахом її антиципації, тобто має можливість чітко планувати свої дії і доводити їх якщо не до логічного кінця, то хоча б до певної критичної точки задуму. Досягнення ситуацій такого типу в дискусії вимагає від учителя справжньої винахідливості та віртуозності, від учнів – творчого підходу до вивчення кожної окремої теми навчального предмета. Дискусії, побудовані на умовах справжнього діалогізму, діалог “учитель - учень” максимально наближають до живого природного

спілкування (за параметром психологічної комфортності), що створює необхідні умови для розвитку мотивації та творчого характеру учіння, для сприятливого емоційного клімату навчання і успішного перебігу соціально-психологічних процесів у колективі, для максимальної орієнтації навчального процесу на індивідуальні та особистісні характеристики школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Проблема гуманізації освіти та деякі напрямки її розв'язання. // Психологічні засади гуманізації загальної середньої освіти. – Рівне, 1995. – С. 10-16.
2. Выготский Л.С. Развитие высших психических функций. – М., 1960. – 500 с.
3. Глассер У. Школы без неудачников. – М., 1991. – 140 с.
4. Фурман А.В. Проблемні ситуації у навчанні. – К., 1996. – 226 с.

Одержано редакцією 19.12.2002

УДК: 37: 343.915: 616.89 – 008

М.С.ЦУКАНОВА

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНИХ КРИЗОВИХ СТАНІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Виникнення і розвиток відхилень у поведінці в місцях соціальної ізоляції суттєвим чином пов'язані із зміною системи відношень і динамікою станів, що переживаються неповнолітніми. Застосування вимушених мір і кримінального покарання у вигляді позбавлення волі по-різному сприймається і оцінюється підлітками. Однак у всіх випадках і у всіх неповнолітніх в системі відносин і психічних станів є багато спільного, своєрідного і властивого тільки місцям соціальної ізоляції, що дає основу говорити про типові зміни у відносинах і психічних кризових станах.

Проблема девіантності була глибоко висвітлена в працях таких авторів як З.Фрейд, Ч.Беккарія, М.Вебер, Е.Дюркгейм, О.Конт, Р.Мертон, Р.Міллз, Т.Парсонс, Г.Тард, Е.Феррі, Е.Фром; концептуальні психологічні причини схильності до девіантної поведінки (О.О.Александров, Б.С.Братусь, Л.І.Божович, С.О.Белічев, Л.С.Виготський, І.С.Кон, В.Н.Кудрявцев, А.С.Макаренко); види девіантної поведінки та психічних станів неповнолітніх, що перебувають в місцях соціальної ізоляції (В.Ф.Пирожков, А.Р.Раїнов, Є.В.Крейдун, Н.П.Ячин, В.М.Оржеховська, Н.Ю.Максимова, О.М.Кузнецов, В.М.Лебедев). Разом з тим спеціальних праць і досліджень з проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх з девіантною поведінкою, обмаль.

Тому завданнями нашої статті ми поставили – розкрити основні аспекти проблеми кризових психічних станів, які виникають у девіантного неповнолітнього в умовах соціальної ізоляції.

Проблема психічних станів, особливо кризових, дуже складна, якщо розглянути психічні стани на загально-психологічних засадах, стає зрозуміло, що це психічне явище, яке за процесуальними параметрами займає місце між психічними процесами (психодинамічними властивостями) і властивостями особистості (поляризація яких має умовний характер і котрі стабільні у часі). В кризових станах інтеграція психічних процесів різних рівнів (психосоматичного, пізнавального, емоційного, поведінкового) віддзеркалює адекватність психічної діяльності індивіда.

З нашої точки зору, криза – це стан неповнолітнього, що блокує його цілеспрямовану життєдіяльність і виступає як дискретний момент розвитку. Кризові стани виступають індикатором внутрішньої функції адаптації до сприйняття незакінченої ситуації (яку підліток відчуває) і організують як фон. Також це може виступати інформативним підґрунтям для визначення феноменологічного аспекту неповнолітнього.

У кризовому стані відбувається єдність переживання суб'єкта і його поведінки в ситуації, тобто ситуація суб'єктивна і система відтворюваних факторів об'єднує психічні особливості.

Кризові стани виникають не тільки в умовах стихійного лиха, а й в житті (погоневроз, суїцидальна поведінка, психотравми). До кризових станів відносяться розлади адаптації, а до розладів адаптації входять “ стани суб'єктивного стресу і емоційного розладу, що перешкоджають соціальному функціонуванню і продуктивності в період адаптації до життєвих змін, або у стресовій життєвій події” [3]. Клінічна картина проявляється через тривожність, зниження інтелектуальності, фантазії, депресію. Такі кризові стани дуже чітко прослідковуються в установах виконання покарань у засуджених неповнолітніх і набувають крайніх форм (агресія, суїцид тощо).

Психічні стани можуть змінюватися і в проміжках між названими критичними точками у зв'язку із досить значними для неповнолітнього подіями (очікування побачення, отримання листа чи посилки, вселення в дисциплінарну кімнату, “розборками” між угрупованнями тощо), які самі в рамках визначених стадій перебувають в місцях соціальної ізоляції, стають критичними точками.

Зв'язок між даним і попереднім психічним станом неповнолітнього може бути подвійним: чи попередній стан змінюється протилежним, чи він змінюється подібним, але більш глибоким, що підтверджує загальну закономірність динаміки психічних станів людини [1].

ЗМІСТ

Вступне слово	3
1. Гавриш Н.В. Педагогічний погляд на дитячу творчість як явище культури.....	4
2. Воробйов А.М. Місце соціокультурних чинників в українській ментальності	8
3. Главінська О.Д. Усвідомлення дитиною своєї суб'єктності як необхідна умова формування адекватної самооцінки	14
4. Івашкевич Е.З. Психологічне обґрунтування діалогічності пізнавальної діяльності як комунікативного процесу	19
5. Савуляк В.О. Психосоціальні фактори наркотичної залежності.....	24
6. Безлюдна В.І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку.....	29
7. Янцур Л.А., Верусь Н.С. Психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності у дітей третього року життя	36
8. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї.....	39
9. Корчакова Н.В. Усвідомлення молодшими школярами сутності презентаційної ситуації та власних самопрезентаційних намірів.....	42
10. Одолінський В.Г. До проблеми соціалізації молодших школярів.....	46
11. Рудюк О.В. До проблеми внутрішньоособистісного конфлікту у юнаків в ситуації соціальної депривації 48	
12. Михальчук Н.О. Психологічні аспекти проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови в середній школі.....	53
13. Цуканова М.С. Основні аспекти проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх засуджених під час відбування покарання.....	55
14. Середюк Л.А. Розширення сфери діяльності та самодіяльності учнів, як умова оптимізації самовираження старшокласників.....	58
15. Наумчук Г.І. Педагогічні умови національного виховання дітей в сім'ї.....	62
16. Харламенко В.Б. Професійна орієнтація учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема	66
17. Мельник О.В. Зміст і структура профконсультаційної роботи із школярами.....	70
18. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голланда.....	74
19. Рудницька Н.Ю. Методи вивчення краєзнавчого матеріалу учнями шкіл Волині (1917-1932 рр.)	79
20. Шарапова Т.М. Методика застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні курсу "Екологія".....	81
21. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як основа оперування динамічними образами об'єктних предметів	87
22. Ковбаса Ю.М. Вимоги до змісту навчання основам бухгалтерського обліку у 10-11-х класах середніх загальноосвітніх закладів	91
23. Сингаївський Д.В., Белошицький О.О., Ковальов В.М. Оновлення змісту трудової підготовки молоді на основі технічної творчості	94
24. Ващук О.В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів.....	98
25. Хорожжевський О.М. Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	103
26. Онишко Н.П. Школи з альтернативною формою навчання у системі освіти Німеччини.....	105
27. Якимчук С.Н. Музичне мистецтво як один із провідних засобів виховання особистості	110
28. Левківський М.В. Історико-педагогічне краєзнавство у формуванні компетентності майбутнього вчителя 112	
29. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами	116
30. Бородіна К.І., Кмець А.М. Структура екологічної свідомості студентів педагогічного вузу.....	120
31. Герман Н.В. Проблеми професійної підготовки вчителя в процесі вивчення дисципліни „Безпека життєдіяльності людини”	123
32. Козяр М.М., Янцур М.С., Хомяк О.Л. Деякі аспекти методичного забезпечення процесу вивчення машинної графіки у вищій школі.....	126
33. Джеджула О.М. Попередні умови побудови моделі графічної діяльності студента.....	131
34. Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Система контролю знань студентів з інженерної графіки 133	
35. Черуха Н.В. Індивідуалізація процесу навчання іноземних мов для спеціальних цілей: сутність, особливості, сучасні проблеми	137
36. Янцур М.С., Войтко А.І. Використання модульно-рейтингової системи навчання в підготовці майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями	140
37. Осницька Т.Р. Педагогічні ідеї духовно-морального виховання учнівської та студентської молоді в педагогічній спадщині С.Я. Дем'янчука	146

38. Яковенко Л.П. Художнє мислення: зміст, структура, проблеми формування засобами музичного мистецтва	148
39. Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. Красномовство – мистецтво формування риторичної культури особистості в умовах вищої школи.....	152
40. Савчин Л.М. Культурологічні концепції та їх реалізація в системі вищої освіти	155
41. Станіславська К.І. Про деякі аспекти розвитку музичного сприймання студентів режисерських спеціалізацій	159
42. Ярмачук Т.М. Формування у студентів вмій та навичок виконання творів французьких клавесиністів	163
43. Піддубник В.Г. Розвиток професійних умінь і навичок студентів на уроках хорового сольфеджіо	167
44. Тарчинська Ю.Г. Проблема формування навичок виразного виконання в аспекті розвитку техніки гри на фортепіано	168
45. Сверлюк Я.В. Психолого-педагогічні основи керування оркестровим колективом	173
46. Димченко С.С. Педагогічна і диригентська спадщина М.Малька в історичному часі української музичної культури.....	175
47. Сіончук О.В. Формування художніх цінностей особистості засобами музичного мистецтва	180
48. Скільська Л.І. Специфічні особливості роботи з дитячим хоровим колективом.....	182
49. Гаврилова Г.П. Громадянське виховання молоді засобами народознавства на матеріалі української літератури	185
50. Чичановська Н.Ф. Художньо-творчий розвиток учнівської молоді Рівненщини в умовах національного відродження.....	189
Відомості про авторів	192

